

Moteris lietuvių išeivijoje

Šiandien, kada sparčiai keičiasi ir modernėja pasaulis, kinta ir tradicinė moters vieta jame. Ji pradeda pamažu nebetekti visuomenėje priimtoms ir visuotinai pripažintoms savo įprastoms rolėms – namų židinio, šeimos saugotojos ir auklėtojos, vyro pagalbininkės ar tarnaitės vaidmens. XX a. suaktyvėjusi moterų judėjimų kova už lygias teises su vyrais, įgalino jas patekti į tas gyvenimo sferas, kur iki tol beveik išimtinai dominavo stiprioji lytis.

Galima diskutuoti ar feminizmo propaguojamos idėjos daugiau prieštarauja pačiai moterų prigimčiai ar jos visgi padeda moteriai išsilaisvinti iš slegiančios, ją supančios buities ir pasijusti pilnaverte asmenybe, tačiau tenka pripažinti faktą, jog šiandien ji neretai netelpa į senai suformuotus silpnosios lyties stereotipus. Dabartiniu metu, mes jau nebenustembame, kada išgirstame apie moteris, išrinktas prezidentėmis, tapusias ministrėmis, generolėmis ar žymių įmonių vadovėmis.

Lyginant su antikos laikais, kur net demokratiškais pasiskelbusiuose Atėnuose, moterys kartu su vergais, nebuvo laikomos lygiateisiais polio piliečiais, nors, aišku, to lygiateisiškumo nebūta ir vėlesnėse epochose, skirtumas tarp anuometinės ir dabartinės moters padėties yra daugiau negu akivaizdus. Nors ir esama dar daug spęstinių dalykų, susijusių su jos patiriamu smurto, diskriminacijos problemomis, tačiau šiandieninė moteris yra kur kas labiau girdima ir ne vien tik visų ignoruojama silpnoji lytis. Žymi feminizmo tyrinėtoja Karla Gruodis 1995 m. taikliai yra aprašiusi šią situaciją: „santykiuose tarp vyrų ir moterų vyksta tikra revoliucija. Pirmą kartą žmonijos istorijoje mes mokomės mylėti vienas kitą kaip lygūs. Tai lėta ir skausminga pradžia. [...] Mesdamos iššūkį tradicinei šeimai ir vaikų auklėjimo nuostatoms, moterys skatina vyrus labiau domėtis tėvystės pareiga. [...] XX a. pabaigoje galima sakyti moterys visiškai įžengė į vyrų pasaulį. Galbūt kitame šimtmečiuose išvysime kaip vyrai pradeda įžengti į moterų pasaulį“¹.

Dar Vytautas Kavolis savo monografijoje apie skirtingas vyrų ir moterų jausenas Lietuvos kultūroje, nagrinėjęs pokario išeivijoje kūrusių Liūnės Sutemos, Birutės Pūkelevičiūtės kūrybą ir ją gretinęs su Algimanto Mackaus poezija, yra pastebėjęs, jog ankstyvajame emigracijos 1945 – 1950 m. laikotarpyje, moterų poezių tekstai atspindi stiprų prisirišimo jausmą, jų tekstai tarsi simbolizuoja esant moteris vis dar nelaisvas, nemiaštaujančias².

Skirtingą padėtį V. Kavolis fiksuoja jau 6 dešimtmetyje, 1952 – 1955 m. kada dauguma lietuvių pabėgėlių ilgam neapibrėžtam laikui iš laikinų stovyklų Europoje persikelia už Atlanto.

Netekusios gimtųjų namų ir apsuptos svetimos aplinko, moterys poezijoje prabyla netikėtu balsu. Pasak V. Kavolio, jos jau nebėra tos ankstesnės sentimentalios poetės, o drąsiai, kartais gąsdinančiai savo jausmines būsenas išsakančios asmenybės³.

Taigi lietuvių moteris keičiasi net ir poezijoje, o kaip gi yra atsidūrus emigracijoje su jos situacija šeimoje, visuomenėje? Ar keičiasi jos padėtis, tradicinio moters vaidmens gyvenime supratimas čia?

Šiuo referatu ir norėusi panagrinėti kaip egzilio tekstuose buvo atspindimos minėtos problemos. Rašant darbą naudotasi pagrindiniu šaltiniu – įvairiais, ne vien tik moterų, bet ir vyrų rašytais konkrečiais straipsniais⁴ iš Kanados Lietuvių Moterų Draugijos leisto žurnalo „Moteris“, bei mėnraščio „Akiračiai“. Taip pat informacijos ieškota „Dirvos“ laikraštyje bei žurnale „Laiškai lietuviams“, tačiau čia skelbti straipsniai ne visiškai tiko darbo temai, todėl apsiribota minėtais dviem spaudiniais, kurių puslapiuose, ypač „Moteryje“ rasta daugiau reikiamos medžiagos.

1 Gruodis K. Įvadas // *Feminizmo ekskursai: moters samprata nuo antikos iki postmodernizmo*. Vilnius, 1995 p. 30 – 31.

2 Kavolis V. *Vyrai ir moterys lietuvių kultūroje*. Vilnius, 1992, p. 113.

3 Kavolis V. *Vyrai ir moterys lietuvių ...* p. 114.

4 Petrutytė D. Motiniškumo prasmė ir jo uždaviniai // *Moteris*, 1965, nr.4; Banelienė N. Motinos diena ir gyvenimo problemos // *Moteris*, 1969, nr.3; Galdikienė M. Žvilgsnis į save ir į savo siekimus // *Moteris*, 1955, nr. 1; Tarvydaitė – Rozniekienė O. Pagalvokime apie LK moterų dr – jos veiklos praplėtimą // *Moteris*, 1962, nr. 4; Labanauskaitė O. Moterų talka lietuviškuose darbuose // *Moteris*, 1960, nr. 4; Čekienė E. Lietuvos katalikės moters misija išeivijoje // *Moteris*, 1960, nr.4; Malėnas T. Lietuvių Moteris pavergtą ? // *Moteris*, 1976, nr.4; Kun. dr. Gaidamavičius Pr. Per penkmečio slenkstį žengiant // *Moteris*, 1960, nr. 4; Krupavičius M. Moterims lietuviams // *Moteris*, 1957, nr. 4; Kun. Piktorna V. Moterų apaštalavimo pareiga // *Moteris*, 1956, nr. 4; Šoliūnas J. Kur moterys ? // *Moteris*, 1971, nr.1; Vaišnienė E. Moteris lietuviškoje visuomenėje // *Akiračiai*, 1975, nr. 1; Čekienė E. Lietuvos moters teismas New Yorke. Išeivijos lietuvių moteris // *Moteris*, 1967, nr.3; Gedvilaitė E. Išeivijos lietuvių studentė // *Moteris*, 1967, nr. 3.

Į Vakarų pasitraukę lietuvių emigrantai savo buvimą svečioje šalyje įprasmino kurdami naujas įvairaus pobūdžio organizacijas, dažniausiai vykdžiusias labdaros rinkimo, švietėjiškas, šeimos dorovės ugdymo ir lietuvių saugojimo funkcijas. Savo indėlį šiame veiklos bare paliko ir iš Lietuvos pasitraukusios moterys, įsteigusios tokias organizacijas kaip Lietuvos Katalikų Moterų sąjungą, besirūpinusią lietuvių švietimu, jų tautinio sąmoningumo skatinimu, Lietuvių Moterų Klubų federaciją, Lietuvos Dukterų sąjungą ir kitas. Jose diegtos tos pačios tradiciškai katalikiškos iš tarpukario Lietuvos atsineštos šeimyninės vertybės. Šias nuostatas puikiai atspindėjo pavyzdžiui Kanados Lietuvių Katalikų Moterų draugijos deklaruotos nuostatos: „mūsų tikslas – suburti Kanadoje gyvenančias lietuves katalikes moteris, siekiant ugdyti jų asmenybę, skleisti visuomeniniame ir privačiame gyvenime katalikybės dėsnius, dirbti Lietuvos išlaisvinimo darbą, kelti kultūrinį, tautinį, visuomeninį ir socialinį moters atsparumą. [...] Draugijos įstatai uždeda mums didžiulę pareigą ne tik stengtis savyje tobulėti ir ugdyti savo asmenybę pagal krikščioniškus principus, bet stengtis tuos pačius principus skleisti ir savo artimųjų tarpe, pirmoje eilėje savo šeimoje“⁵. Jose diegtos tos pačios tradiciškai katalikiškos iš tarpukario Lietuvos atsineštos šeimyninės vertybės. Šias nuostatas puikiai atspindėjo pavyzdžiui Kanados Lietuvių Katalikų Moterų draugijos deklaruotos nuostatos: „mūsų tikslas – suburti Kanadoje gyvenančias lietuves katalikes moteris, siekiant ugdyti jų asmenybę, skleisti visuomeniniame ir privačiame gyvenime katalikybės dėsnius, dirbti Lietuvos išlaisvinimo darbą, kelti kultūrinį, tautinį, visuomeninį ir socialinį moters atsparumą. [...] Draugijos įstatai uždeda mums didžiulę pareigą ne tik stengtis savyje tobulėti ir ugdyti savo asmenybę pagal krikščioniškus principus, bet stengtis tuos pačius principus skleisti ir savo artimųjų tarpe, pirmoje eilėje savo šeimoje“⁶.

Tokių organizacijų egzistavimas rodė, jog mūsų išeivių visuomenėje egzistavo natūraliai tos pačios visus emigrantus Vakaruose palietusios problemos. Atsidūrusios svetimose aplinkose lietuvių moterys susidūrė su daugybe joms mestų iššūkių, išmėginusių, ne tik jas, bet ir jų šeimas bei patį tautinį identitetą. Išlikę egzilio tekstai ryškiai atskleidžia šias problemas, kurios išeiviją jaudino ir vertė apsvarstyti. Viena tokių problemų – „dingstantis“ lietuvių moters motiniškumo jausmas.

Ši klausimą „Moters“ žurnale svarsto pedagogė, lietuvių M. Montessori draugijos pirmininkė Domicėlė Petrutytė. Autorė straipsnyje kalba apie būtinybę ieškoti moteryje prakilniųjų jos bruožų, taip reikalingų auklėjant vaikus gerais žmonėmis. D. Petrutytė ne be nerimo konstatuoja liūdną faktą: „beišblėstęs motiniškumas tai pats didžiausias pavojus žmonijai, kuris vis labiau ima reikštis doroviniu, religiniu, tautiniu palaidumu“⁷. Sunku pasakyti kiek tokia tikrai dramatiška situacija buvo susiklosčiusi lietuvių šeimose ir kiek tai buvo dažnas reiškinys, tačiau autorė neramina moterų neatsparumas naujai amerikietiškai aplinkai ir pernelyg didelis sumaterialėjimas: „visi, giliai susitelkę, pamąstykime šiandien: ką padės motinai uždirbti doleriai, ką padės jai įsigyti brangenybės, ką padės jai laimėtos premijos [...] jeigu vieną dieną ji pasijus praradusi savo vaikus, kaip senatvės ramstį ir paguodą, kaip savo gyrių ir pasididžiavimą?“⁸. Kaip didžiausią grėsmę lietuviškai šeimai, D. Petrutytė įvardija kintantį moters vietos joje požiūrį, pasigesdama tradicinio jos padėties supratimo. Autorės teigimu, „trokšdama sau lygių teisių su vyrai, ji nuėjo taip toli, kad užmiršo aukščiausią savo paskirtį, motiniškumą. [...] Šiandien mes turime motinas gimdytojas, motinas augintojas, motinas mokytojas, bet kur – motinos auklėtojos? Kur asmenybės ir dvasios milžinų ugdytojos? Jų skaičius mažėja ir dėlto mus užklumpa visokios negalios“⁹. Sprendžiant iš minėtos išvados, jaunesnės kartos lietuvių išeivės galbūt galėjo būti įtakojamos nuo 1960 m. JAV sustiprėjusio feministinio judėjimo nuotaikų, keitusio tą išsisenėjusių moters stereotipinį įvaizdį – silpną lytį ir šeimos žmogus, tačiau tam įrodyti trūksta daugiau informacijos. Viena aišku, moteris visuomenės sampratoje atrodo pamažu keitėsi ir nenuostabu, kad šitoks neįprastas „maištas“ kėlė nemažą susirūpinimą katalikiškajai lietuvių bendruomenės daliai, tebegyvenusiai atsivežtais tarpukario Lietuvos šeimyniškos idilės vaizdiniais.

Analogiškus klausimus tame pačiame žurnale nagrinėja Nijolė Banelienė. Autorė bando išsiaiškinti kas lemia vis didėjantį lietuvių vaikų nepagarbos savo gimdytojoms laipsnį ir randa atsakymą – šeimos auklėjimo spragos. Pagal N. Banelienę, visa kaltė dėl to tenka lietuvių moteriai, pasinėrusią į materialųjį ją supantį pasaulį bei savo darbus: „mes tapome „dideliais“ materialistais, iškeisdami idealizmą į žemiškų gėrybių aukštinimą, tuo išduodami savo žmoniškumą. [...] Mes smarkiai užsikrėtėme šio krašto

5 Red. Kučas A. *Amerikos lietuvių istorija*. Boston, 1971.

6 Dar apie KLM Moterų Draugijos veiklą // *Moterys*, 1962, nr. 5, p. 18.

7 Petrutytė D. Motiniškumo prasmė ir jo uždaviniai // *Moterys*, 1965, nr.4, p. 12.

8 Ten pat, p. 15.

9 Ten pat, p. 14.

lenktyniavimo yda. [...] Aišku, visiems tiems lenktyniavimams, tiems rūbams, papuošalams neužtenka tėvo algos. [...] Todėl mes matome daugybę moterų paliekančių savo vaikus ir lekiančių į darbą“¹⁰

Tuo pačiu, autorė šiuo atveju nėra visiškai principinga ir supranta lietuvių moterų norą „išsilaisvinti“ iš namų rutinos, tačiau iš esmės nesuteikia laisvos erdvės jos veikimui teigdama: „nes visgi reikia pripažinti, kad yra aplinkybių kuomet motina yra priversta dirbti bet kokią darbą. Ne visada yra įmanoma pasirinkti priimtinesnę ar įdomesnę darbą iš kitų šalių atvykusiems. [...] Bet dažnai, objektyviai pažiūrėję į savo gyvenimo būdą pamatysime, kad galime apsieiti su daug mažiau negu, kad turime. To norėdami, visada įstengsime laikinai pasišvesti vaikų labai ir rasime būdų kukliau pragyventi“¹¹. Taigi moteriai belieka vienintelis jos buvimą visuomenėje įprasminantis būdas – kilni, bet ją šeimoje savotiškai „įkalinanti“ pareiga išauklėti savo atžalas dorais ir dvasingais žmonėmis.

Reiktų pastebėti, jog gana griežtai šiais probleminiais klausimais, kaip ir pridera, pasisako tos lietuvių išėivės, kurios priklausė katalikiškojo sparno moterų ir kitoms tautinėms organizacijoms. Jų skelbiamos nuostatos iš esmės nesiskiria nuo žymaus ateitininkų veikėjo J. Girniaus deklaruotų patriotinio ugdymo principų, apibrėžusių ypatingai svarbų lietuviškos motinos vaidmenį šeimoje ir jaunosios kartos auklėjime. „Tikram lietuvių kalbos išmokymui reikia visą laiką rūpintis vaiko lietuviškuoju auklėjimu [...] Tai visai įmanoma, jei tik iš tiesų norima, t.y. jei tik lietuviškumą yra pačių tėvų vertinama. [...] Ypačiai daug lemia motinos nusistatymas. Deja, nemažai motinų, ragavusių mokslo, bet išsigijusių ne šviesos, o tik ambicijos, nesusivokdamos daugiau rūpinasi vaikų „laimę“ negu jais pačiais (t.y. tuo, kuo jie pasieks savo karjera, o ne kokie bus žmonės). Žinoma, motina gali sėkmingai savo vaidmenį šeimoje atlikti tik tada, kai visą laiką skiria šeimai. Jei tik galima, motinos neturėtų skubėti į darbą už namų: kas bus laimima uždarbiu, bus pralaimima vaikų apleidimu“¹².

Kanadoje įkurtos Lietuvių Katalikių Moterų draugijos vadovė Magdalena Draugelytė – Galdikienė tekstuose kalba apie svarbiausią, jos manymu, dalyką - iš tėvų tradicijų perimtą moters pareigą, palaikyti katalikišką šeimos gyvenimo ir atžalų ugdymo atmosferą: „lietuviškas svarbiausias uždavinys užauginti savo vaikus gerais lietuviškais katalikais. [...] Religinę šeimos dvasią vaikas turi pajusti dar savo vaikystėje“¹³.

Tuo pačiu M. D. Galdikienė neramina ne toks uolus, kaip norėtasi, moterų pasišventimas šiai pareigai, ko priežastis ji nurodo pernelyg sureikšminamus jaunesnės generacijos emigrantų materialinius norus. „Dabar naujieji lietuviai taip labai susirūpinę geriau įsikurti ir praturtėti. [...] Šios aplinkybės yra tikrai blogos vaikų auklėjimui. Bet klausimas ar verta taip tvarkyti savo gyvenimą, kad motinos pareigoms teliktų tik retų valandėlių nuotrupos? Ar vaiko siela nėra vertingesnis dalykas už namą ar automobilį?“¹⁴.

Kanadoje įkurtos Lietuvių Katalikių Moterų draugijos vadovė Magdalena Draugelytė – Galdikienė tekstuose kalba apie svarbiausią, jos manymu, dalyką - iš tėvų tradicijų perimtą moters pareigą, palaikyti katalikišką šeimos gyvenimo ir atžalų ugdymo atmosferą: „lietuviškas svarbiausias uždavinys užauginti savo vaikus gerais lietuviškais katalikais. [...] Religinę šeimos dvasią vaikas turi pajusti dar savo vaikystėje“¹⁵. Tuo pačiu M. D. Galdikienė neramina ne toks uolus, kaip norėtasi, moterų pasišventimas šiai pareigai, ko priežastis ji nurodo pernelyg sureikšminamus jaunesnės generacijos emigrantų materialinius norus. „Dabar naujieji lietuviai taip labai susirūpinę geriau įsikurti ir praturtėti. [...] Šios aplinkybės yra tikrai blogos vaikų auklėjimui. Bet klausimas ar verta taip tvarkyti savo gyvenimą, kad motinos pareigoms teliktų tik retų valandėlių nuotrupos? Ar vaiko siela nėra vertingesnis dalykas už namą ar automobilį?“¹⁶

Kita šios moterų organizacijos atstovė Ona Tarvydaitė – Rozniekienė ragina draugiją atkreipti dėmesį į susirūpinimą keliančią lietuvių vaikų kalbėjimo savo gimtąją kalba problemą, apeliuodama į viso to kaltininkę – motinos apsilaidumą. „[...] Kad vaikas nekalba, sava kalba su draugais, vos besugeba ištartti lietuvišką žodį namuose, tas aiškiai pasako apie šeimos židinio dvasią. Jei vaikai nemato namie lietuviškos knygos nei vienintelio savo laikraščelio „Eglutės“ ar neužtektinai charakterizuoja motiną?“¹⁷.

Tarpukario Lietuvoje priklausiusi pavasarininkų organizacijai, o gyvendama JAV- Pasaulio Katalikių Moterų Sąjungai, Ona Labanauskaitė nurodo konkrečius lietuviškos moters veiklos uždavinius, kuriuos jei

10 Banelienė N. Motinos diena ir gyvenimo problemos // *Moteris*, 1969, nr.3, p. 6.

11 Ten pat, p. 7.

12 Girnius J. Tauta ir tautinė ištikimybė // *Raštai*. T. III, Vilnius, 1995, p. 141 - 142.

13 Galdikienė M. Žvilgsnis į save ir į savo siekimus // *Moteris*, 1955, nr. 1, p. 2.

14 Ten pat, p. 2.

15 Galdikienė M. Žvilgsnis į save ir į savo siekimus // *Moteris*, 1955, nr. 1, p. 2.

16 Ten pat, p. 2.

17 Tarvydaitė – Rozniekienė O. Pagalvokime apie LK moterų dr – jos veiklos praplėtimą // *Moteris*, 1962, nr. 4, p. 13.

privalu atlikti gyvenant emigracijoje. Visu pirma tai analogiškas savo šeimos auklėjimo lietuviška dvasia rūpestis, jaunimo pritraukimo į šeštadienines mokyklas skatinimas. Didžiausiai iš moters pareigų autorė būtent priskiria grynosios lietuvių kalbos išlaikymą, kaip atsvarą visiems nutautinimo ir nusitautinimo pavojams¹⁸. Jas itin sureikšmina JAV lietuvių tautinės sąjungos narė Emilija Čekienė: „lietuvės pareiga ne tik savyje išsaugoti tą atsineštąjį brangų turtą, bet jį perduoti jaunosioms kartoms. [...] Lietuvei tenka auginti naujus karius ir vadus, pilnutines ir stiprias asmenybes, kurios reikalingos kovoje už Lietuvos laisvę, jiems įdiegti demokratinį pradą. [...] Lietuvės katalikės moters misija išeivijoje sunkesnė, daugiau aukos kenčiančiai tautai, daugiau savęs išsižadėjimo reikalaujanti“¹⁹.

Įdomi šiuo atveju yra ir vyrų pusės nuomonė. Koks buvo jų požiūris į moters vietą lietuviškoje visuomenėje?

Tenka pripažinti, jog jų mintys kardinaliai nesiskiria nuo išvardytų moterų autorių ir tai nekelia nuostabos. Tikriausiai reikia sutikti, jog neretai ir lietuvių išeivijos vyrui tuo metu galėjo būti nepriimtinos „maištaujančios“ ir norinčios išsilaisvinti iš visuomenės jai priskirtos stereotipinės padėties, moters pažiūros. Jei tokių nebuvo, tai jų vienetai. Šiuo atveju paprasčiausiai tam įtakos turėjo tos pačios jau minėtos susiformavusios tradicinės nuostatos.

Geriausiai turbūt visa tai iliustruoja JAV lietuvių pedagogo T. Malėno mintys. „[...] Šiandien moterys neturi reikalauti didesnių teisių. Dabar reikia galvoti ne apie išpūstus ir beverčius asmens reikalus, bet susirūpinti tautos reikalais: kuo galėčiau pasitarnauti sesei – broliui, bent mažinant jų vargus savo užuojauta. Moteris lietuviška turi suprasti savo pareigas šeimoje. Ji negali vien diriguoti, bet turi būti lietuviškai apsisprendusia ir visoje savo veikloje lietuviškumą vykdyti, nes tik šiuo atveju galima tikėtis teigiamų rezultatų“²⁰.

Taigi autorius moters buvimo visuomenėje prasmę supranta tradiciškai. T. Malėnui ji tėra uždara erdvė – šeimos ir lietuviybės skatinimo veiklos generuotoja, turinti pamiršti ir nustumti į šoną savo asmeninius interesus.

Iš analogiškos, tik labiau krikščioniškas vertybes atstovaujančios pozicijos moters problemą aptaria lietuvių išeivijos dvasininkija. Kunigas Pranas Gaidamavičius kalba apie svarbiausią moters uždavinį emigracijoje – būti šeimos, visuomenės moralinių idealų saugotoja. „Mūsų moterys galėtų visai pagrįstai didžiulius savo statomomis šeimos pilimis. [...] Šitoj pozicijoje ir glūdi lietuviška moters pagrindinė paskirtis – atlaikyti lietuvišką pilis – šeimas. [...] Moralinis moters jautrumas yra tas visuomenės ramstis, kuris palaiko ir visos mūsų visuomenės moralinį gyvenimą. [...] Išsilaukinti moralinėj aukštumoj bei kelti jos lygį kituose asmenyse yra vienas išeivijos moters pagrindinių uždavinių“²¹.

Kunigas Mykolas Krupavičius išreiškia kilnų požiūrį ir moteriai taipogi uždėda svarbias ir tuo pačiu sunkias pareigas. Jam lietuviška simbolizuoja vienintelę galimybę, galinčią išlaikyti egzilio lietuviškumą ir jo moralę. „[...] Moters uždavinys tremtyje – gražinti Lietuvai jos sūnus ir dukteris gerais lietuviais ir gerais katalikais. Ji turi ugdyti krikščioniškąją moralę. Ji tik yra lietuviybės stiprybė“²². Moters kaip paklusnios tarnaitės vaidmenį šeimoje gan griežtškai apibrėžia kunigas Vytautas Pikturna, nevengdamas išsakyti ir moralio. „Jei [moteris] nori, kad vyras mylėtų namus, tai ji turi stengtis ir žiūrėti, kad namuose būtų tvarka ir švara. Tik reikia žiūrėti, kad ji nepradėtų per daug „bosauti“. [...] Ji turi patylėti prieš bambeklį vyrą, tai namuose turės daugiau ramybės ir taikos“²³. Tuo pačiu V. Pikturna nurodo, jog moteris turi rodyti pavyzdį religiniame auklėjime, eiti su vaikais į bažnyčią ir t.t. Be to turi pasirūpinti, kad „visa namų aplinka būtų persunkta religine nuotaika“²⁴.

Kaip buvo minėta, retas iš lietuvių vyrų galėjo aplamai pripažinti moterį turint daugiau teisių už vaikų auklėjimą ar dalyvavimą lietuviybės išlaikymo veikloje. Viena iš tokių retų išimčių būtų studentas ateitininkas Jonas Šoliūnas. Rašydamas „Moters“ žurnalui jis skatina bent diskutuoti apie lietuviška moters neveiklumo visuomenėje priežastis. Autorių jaudina, kaip matyti iš tekstų, jau problema tapęs per didelės jaunosios kartos moterų abejingumas politiniam, kultūriniam išeivijos gyvenimui, todėl jis ragina leisti joms užimti atsakingas lietuvių organizacijų vadovaujančias vietas ir keisti nusistovėjusius šampus, apibūdinant moterį ne vien tik kaip atliekančią motinos rolę. „[...] Jokiu būdu negalima sutikti su tvirtinimu, kad moters

18 Labanauskaitė O. Moterų talka lietuviškuose darbuose // *Moteris*, 1960, nr. 4, p. 5.

19 Čekienė E. Lietuvės katalikės moters misija išeivijoje // *Moteris*, 1960, nr.4, p. 8 – 10.

20 Malėnas T. Lietuvė Moteris pavergta? // *Moteris*, 1976, nr.4, p. 24.

21 Kun. dr. Gaidamavičius Pr. Per penkmečio slenkstį žengiant // *Moteris*, 1960, nr. 4., p. 1 – 2.

22 Krupavičius M. Moterims lietuviškoms // *Moteris*, 1957, nr. 4, p. 2 – 3.

23 Kun. Pikturna V. Moterų apaštalavimo pareiga // *Moteris*, 1956, nr. 4, p. 1 – 3.

24 Kun. Pikturna V. Moterų apaštalavimo pareiga // *Moteris*, 1956, nr. 4, p. 1 – 3.

vienintelė pareiga yra būti motina. [...] Jeigu mes pripažįstame moters lygiateisiškumą visose gyvenimo srityse, tad kodėl moterims neleidžiama užimti atsakingų postų laisvinimo darbe? Jeigu moteris gali domėtis politiniu gyvenimu, jeigu ji sugeba pajusti realybę, kuri yra būtina politinėje arenoje, tad kodėl ji negali būti Vlike ar Alte? Nustembame, jeigu sužinome, jog viena ar kita moteris baigia griežtuosius mokslus. Lyg toji sritis būtų rezervuota tik vyrams“²⁵.

Reiktų pastebėti, jog vykusiose diskusijose lietuvė moteris nebuvo vien tik kritikuojama. Ji susilaukė, kaip minėta, kai kurių vyrų pusės palaikymo bei tų pačių moterų supratimo. Šiuo klausimu savo nuomonę išsako Elona Vaišnienė. Autorė kalba apie būtinybę keistis visiems išeiviams ir kreipti didesnę dėmesį į moters veiklos suaktyvinimą aukščiausiose įvairių dėl lietuviybės išlaikymo kovojančių organizacijų vadovybėse. „Jeigu norim toliau išlaikyti nepriklausomos Lietuvos laikotarpį gyvą, turim įnešti į mūsų žmogaus supratimą tokių pakeitimų, prie kurių dar nesam „prisiritoliję“. [...] turim iš karto atsikratyti senoviškų pažiūrų į moters vietą ir pradėti darbininkus rinktis iš viso galimo skaičiaus nebe pagal lytį, bet pagal pajėgumą“²⁶. E. Vaišnienė pateikia konkrečius būdus tą atlikti: „[...] Vienai kadencijai tegu visur – apylinkėse, apygardose – būna renkamos moterys į pirmininko pareigas, o į sekretorės – vyrai. Pasijuoksim, pabambėsime, kad pasaulis „aukštyn kojom“ verčiasi. Bet neilgai truks apsiprasim su neįprasta padėtimi, nebeatrodys ji nei tokia ypatinga nei tokia juokinga“²⁷. Taigi autorė skatina nebijoti keistis ir suprasti, jog moteris gali visuomenėje vaidinti kitą, netgi aukštesnę nei įprastą rolę.

Lietuvę gina ir jau minėtoji E. Čekienė, atmesdama kitų metamus priekaištus dėl moters aplaidumo tautiškame vaikų auklėjime bei jos vengimo dalyvauti aktyvesnėje bendruomeninėje veikloje. Autorė visa tai aiškina paprastomis, esminėmis priežastimis, kurių, kaip galima spręsti iš pasisakymo, tam tikra išeivių dalis galbūt nesistengė suprasti bei įvertinti. „[...] Bet ar kaltintojai nežino, ar patys neišgyveno, kad praradimas tėvynės [...] neįprastos gyvenimo sąlygos [...] galėjo visai palaužti jos jautrią prigimtį tiek fiziškai tiek psichiškai. [...] Kaip galime kaltinti išeivijos moterį, jei po 23 metų blaškymosi po svetimus kraštus šiandien dar turime taip gyvą lietuvių religinį, kultūrinį, politinį, labdaros gyvenimo judėjimą [...] Yra šimtai lietuvių moterų nors aktyviai nedalyvaujančių organizacijoje, bet norinčių padėti savo kraštui, savo tautai [...] bet jų nieks neištaigoja, neišjudina, neišryškina tų kilnių asmenybių“²⁸.

Šie E. Čekienės kalbėjimai puikiai atskleidžia lietuvių išeivių bendruomenės veikimo spragas.

Kaltinimų aktyvesnio indėlio į visuomeninę veiklą stoka susilaukia ir lietuvaite studentės. Jas stoja ginti jų atstovė Salvinija Gedvilaitė. Autorė prabyla apie sunkumus, kuriuos jos yra priverstos kęsti dėl savo pareigų nesuderinamumo. „Aš jaučiu pareigą ginti apkaltintą lietuvaite studentę, kurią aplinka ir pareigos jausmas priverčia gyventi dviejuose pasauliuose: amerikietiško universiteto ir lietuviškosios visuomenės pasaulyje. [...] Taip ji atlikdama savo kolegijos bei un – to reikalavimus, lietuvaite studentė tuo pačiu labai reikšmingai atstovauja lietuvišką visuomenę. Tačiau lietuvių visuomenė yra tuo retai patenkinta, ji reikalauja daug daugiau. [...] Mes negalim iš savęs reikalauti, kad pilnai gyventumėm dviejuose pasauliuose – reikia iš abiejų išrinkti pirmas pareigas, ar pačius svarbiausius uždavinius“²⁹.

Išvados

Apibendrinant galima teigti, jog lietuvių emigrantų visuomenė pergyveno skirtingų išeivių kartų konfliktą. Nesutarta dėl vienodo vertybių bei moters vietos visuomeniniame gyvenime traktavimo. Vyresniajai generacijai, ypač moterų organizacijų atstovėms, dvasininkijai idealas buvo tradicinė, įprasta, katalikiškais principais ugdoma šeima ir stereotipiškai uždara, bet svarbiausia moters paskirtis joje auklėti savo vaikus tautiška dvasia. Jaunesniajai lietuvių kartai priimtinesnis buvo pragmatinis siekinys visu pirma išitvirtinti naujoje aplinkoje, kas neretai vertė ją pernelyg pasinerti į savo darbus bei rūpesčius, dėl to nukenčiant šeimai ir dėl įvairių priežasčių nepakankamai dėmesio skiriant lietuviybės skatinimo veiklai. Tuo pačiu tai kartu skatino kalbėti ir apie nuo seno visuotinai priimto moters padėties visuomenėje suvokimo kitimą.

Šaltinių ir literatūros sąrašas

25 Šoliūnas J. Kur moterys? // *Moteris*, 1971, nr.1, p. 23.

26 Vaišnienė E. Moteris lietuviškoje visuomenėje // *Akiračiai*, 1975, nr. 1, p. 4.

27 Ten pat, p. 5.

28 Čekienė E. Lietuvės moters teismas New Yorke. Išeivijos lietuvė moteris // *Moteris*, 1967, nr.3, p. 9.

29 Gedvilaitė S. Išeivijos lietuve studente // *Moteris*, 1967, nr. 3, p. 1 – 2.

Šaltiniai

1. Banelienė N. Motinos diena ir gyvenimo problemos // *Moteris*, 1969, nr.3.
2. Čekienė E. Lietuvos moters teismas New Yorke. Išeivijos lietuvių moteris // *Moteris*, 1967, nr.3.
3. Čekienė E. Lietuvos katalikės moters misija išeivijoje // *Moteris*, 1960, nr. 4.
4. Dar apie KKK Moterų Draugijos veiklą // *Moteris*, 1962, nr. 5.
5. Gedvilaitė S. Išeivijos lietuvių studentė // *Moteris*, 1967, nr. 3.
6. Galdikienė M. Žvilgsnis į save ir į savo siekimus // *Moteris*, 1955, nr. 1.
7. Girnius J. Tauta ir tautinė ištikimybė // *Raštai*. T. III, Vilnius, 1995.
8. Kun. dr. Gaidamavičius Pr. Per penkmečio slenkstį žengiant // *Moteris*, 1960, nr. 4.
9. Krupavičius M. Moterims lietuviams // *Moteris*, 1957, nr. 4.
10. Labanauskaitė O. Moterų talka lietuviškuose darbuose // *Moteris*, 1960, nr. 4.
11. Malėnas T. Lietuvių Moteris pavergta ? // *Moteris*, 1976, nr.4.
12. Petrutytė D. Motiniškumo prasmė ir jo uždaviniai // *Moteris*, 1965, nr.4.
13. Kun. Pikturka V. Moterų apaštalavimo pareiga // *Moteris*, 1956, nr. 4.
14. Šoliūnas J. Kur moterys ? // *Moteris*, 1971, nr.1.
15. Tarvydaitė – Rozniekienė O. Pagalvokime apie LK moterų dr – jos veiklos praplėtimą // *Moteris*, 1962, nr. 4.
16. Vaišnienė E. Moteris lietuviškoje visuomenėje // *Akiračiai*, 1975, nr. 1.

Literatūra

1. Gruodis K. Įvadas // *Feminizmo eskursai: moters samprata nuo antikos iki postmodernizmo*. Vilnius, 1995.
2. Kavolis V. *Vyrai ir moterys lietuvių kultūroje*. Vilnius, 1992.
3. Red. Kučas A. *Amerikos lietuvių istorija*. Boston, 1971.